

sagardoa historia

Sagardoz idatzitako historia

Laurogeigarren urtean, sagardoari buruzko lehen aipuen berri eman zuen Plinio erromatar enperadoreak

Euskal Herriko historiak sagardotik edan izan du etengabe. Euskal baserrietan fruitu ugari izan da historia osoan zehar, baina gutxi sagarra bezain preziatuak. Sagartetik eratorritako sagardoa baserriak bezain zaharra dela esatea gehiegia litzateke agian, baina historiako urte gehienak elkarrekin

eman dituztela baieztatzea ez horrenbeste. Izan ere, adituek diotenez, sagardoa Kristo aurreko urteetan sortu zen. Ordutik aurrera, zibilizazio handi askok ezarria sagardoz bustitzeko parada izan dute historian zehar: esate baterako, Bizantzioko, Egiptoko eta Greziako zibilizazioak sagardozaleak izan ziren.

Ondare preziatua zen orduan sagarrondoa; ezagutzen diren testuek diotenez, garai hartako herritarrek balio handiko eskaintzak egin nahi zituztenean sagarrondoetara jotzen zuten. Erromatarrek ere ezagutzen zuten sagardoa, baina sendagai funtzioa ematen zioten, aukeran nahiago baitzuten ardoa. Kristo ondorengo 23-79 urteen artean, Plinio erromatar enperadorea Asturiasko lurretan sartu zenean, sagardoa «bertako edari tipikoa» zela utzi zuen idatzirik. Enperadore berak 80. urtean idatzi zuenez, euskaldunak oso jaki gozoa egiten zuten, irasagarraren antzekpa zena. Jakiaren osagaiak

birrindutako ezkurra, ura, ezitia eta sagardoa ziren, Plinioren hitzetan; beraz, ondoriozta daiteke sagardoa lehenagotik ere ezagutzen zutela euskaldunek.

Sagardoren jatorria kultura zeltan kokatzen dute beste hainbat ikertzailek. Horien aburuz, zeltek zabaldu zuen Europan edari hori, nahiz eta benetako zabalakundea arabiarren nekazaritza sistemen hobekuntzari esker ezagutu zuen sagarrak, eta, ondorioz, sagardoa ere bai.

Sagarrak gure kulturen duen garrantzia toponimian eta abizenetan ikus daiteke. Jose Uria Irasortza *Sagardoa* liburuaren egilearen arabera, VII. mendea baino

lehenago azaldu ziren *sagar* erro-tik etorritako leku izen eta abizenak. XIII. mendera arte testu idatzitako sagardoz mintzo ez badira ere, hainbat gertakari agerian uzten dute euskal kulturen sagarrondoak zuen pisua. Adibidez, Nafarroako errege Antso Nagusiak 1014. urtean Leireko monasterioari sagastiak eman zizkion, balio handiko opari gisa. XIII. mende inguruko poema bat euskaldunek «itxura itsusiko sagarrakin» egiten zuten «sagarraren muztio motelaz» edo sagardoz mintzo da.

Euskal Herrian edari preziatua izan bada ere, sagardoren lurralde, inongo zalantzarik gabe, Asturias da. Lurralde hori nagusi izan da sagardogintzan, baita sagardoa edateko zaletasunean ere. Oso elementu preziatuak izan dira betidanik sagarrondoak eta sagarrak, eta horren erakusgarri dira, esate baterako, bertako erregeen edari preziatua zela, edota herritarrek zorak kitzetzeko erabiltzen zituztela.

Sagardogintzaren hazkundera bat dator erabat unean uneko egoera ekonomikorekin. Hala, sagardoren kontsumoak gora egin du ekonomiko ki oparoak izan diren garaietan; Asturiasen, XII, XIII eta XVIII. mendeak izan zirenk. Espainiako gerraren ondoren etorri ziren, beste hainbat gauzatarako bezala, sagardoren urterik ilunak. Francoren erregimenak sagardoren produkzio eta kontsumoa debekatu egin zituen, sagardoren iraupena zalantzan jarri zuten askok, baina, 80ko hamarkadako gorakadari esker, itxaropena berriz ere piztu zen sagardozaleen artean.

Sagardoa, ondare preziatua

Euskal kulturen elementu balioetsua izan denez, sagarrari, sagarrondoari eta sagardoari buruzko lege ugari ezagutu ditu Euskal Herriko historiak. Foruek sagarrondoa legez babesten zuten, eta babesa ez zen zuhaitzera mu-

LEGEAK Sagarrondoari eta sagardoari buruzko lege ugari ezagutu ditu Euskal Herriko historiak. JON URBE / ARGAKI PRESS

OSIÑAGA AUZOA - Tel.: 943 55 68 94
HERNANI

OTSUA-ENEA

TOLARE - SAGARDOEGIA

▼ Sagardoa botilan salgai urte osoan

BERPIZKUNDEA ② Boko hamarkadatik aurrera, sagardotegien pizkundea hasi zen. JON URBE / ARGAZKI PRESS

gatzen, baizik sagarrondoa landatua zegoen lurrera edo zelaira. Sagastietan kalterik eraginez gero, foru legeen arabera isunak eta zigorrak jaso zitezkeen. Sagarrondoa babesteko ezagutzen diren lehen arau idatzia Lapurdikoak dira. Ingalaterrako errege Rikardo Lehoi Bihotzak, aldi berean Akitaniako duke zenak, idatzi zituen 1189an, eta lege horrien arabera, animalia orok debekatua zeukan sagastietan sartzea, eta sagarrak lapurtzen harrapatzen zutenak zigorra jasoko zuen. 1457. urteko Gipuzkoako ordenantzaren arabera, bost sagarrondo moztu edo suntsitzen zitueneri heriotza zigorra ezartzen zitzaien, baita Bizkaian ere.

Historian zehar, sagardoa etxeko kontsumorako erabili izan da gehienbat. Lehengo euskaldunentzat eguneroko edaria zen, eta otordu guztietan janaria

ZIBILIZAZIO HANDIAK *Bizantzioko, Egiptoko eta Greziako zibilizazioak sagardozealeak izan ziren*

laguntzeko hartzen zuten. Ordaintzeko ere erabiltzen hasi ziren aurrerago, eta merkatura sartu zen, portuak eta bide berriak irekitzearekin batera.

Sagardoaren salmenta arautua egon zen XIX. mendera arte. Legeetan jasotzen denez, sagardo ekoizleak ziren herrietan ezin zen kanpoko sagardorik sartu, bertakoa bukatu bitartean. Sagardo denboraldi bakoitzaren hasiera egun sagardotegi bakoitzak erabakitzen badu ere, lehen udaletako agintariek erabaki-

tzen zuten sagardotegi eta upelak noiz ireki. Udaletxeetan sagardo arduradun bat izendatzen zuten, eta horrek, sagardotegi guztietako sagardoak dastatu ondoren, upelak zigilatu eta bakoitza irekitzeko zozketa egiten zuen. Upelak zenbakia jarri, eta sagardogile guztiak biltzen ziren, upela irekitzeko txanda zotz eginez eskuratzeko. Zilarrezko bi pitarretan upel kopuru adina papertxo jartzen ziren, eta banan-banan ateratzen zituzten, bakoitzaren txanda erabakitzeko.

Gainbehera

Amerikako konkistaren ondoren, artoa heldu zen Euskal Herrira, eta hura lantzearekin batera iritsi zen sagarrondoaren gainbehera. Artasoroek sagastiak ordezkatu zituzten lurralde askotan. Horrez gain, Araban eta

IZENAK *VII. mendea baino lehenago azaldu ziren 'sagar' erroarekin sortutako leku izenak eta abizenak*

Nafarroan ardoa edateko zegoen ohitura Euskal Herri osora zabaldu zen, sagardoaren kaltetan. Antza denez, langile jendeak nahiago zuen ardoak ematen ziena baino. Araban, mahastiek, patata soroek eta abarrek sagastiak ordezkatu zituzten, lurralde-rik desagerrarazi arte. Nafarroan eta Iparraldean ere antzeko egoerak ekarri zuen sagastiak ia erabat desagertzea. Gipuzkoa izan da lege zaharrean bezala sagarrondoak landatzen jarraitu

duen herrialde bakarra. Alabaina, kontsumoak gorabehera asko izan ditu historian zehar. Esate baterako, XX. mende hasieran, urtean 30 milioi litro sagardo ekoizten ziren. 1967an inoizko sagardo ekoizpen txikiena izan zen: 1.250.000 litro bakarrik. Kopuru horretan zerikusi handia izan zuten Espainiako gerran izandako sagastien suntsipenak eta diktadura garaian ezarritako lurraldetasun politikak. 80ko hamarkadatik aurrera, sagardotegien pizkundea hasi zen. Antzianako sagasti asko desagerturik zeudenez, Asturias, Galizia eta Frantziako sagarra erabili zuten sagardoa egiteko.

Orain zazpi urte, 1998an, Gipuzkoako produkzioa 8 milioi litrokoa zen; beraz, esan daiteke sagardo produkzioak apurka-apurka lehenago izandako lekua berreskuratzen ari dela.

LIZEAGA

Astigarraga

**Eska ezazu Sagardoa !
eta etiketan LIZEAGA
jarriko balu askoz hobe.**

**EDAN ETA EMAN
EDATERA**

